

Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri 13, Sayı 1
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

“Mor Bir Halkla İlişkiler” Örneği Olarak ABD Bağlamında Oy Hakkı Hareketi

Elif Bozkurt

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 10 Haziran 2021

Yazı Gönderim Tarihi: 08.02.2021

Yazı Kabul Tarihi: 12.05.2021

Bu makaleyi alıntılar için: Elif Bozkurt, ““Mor Bir Halkla İlişkiler” Örneği Olarak ABD Bağlamında Oy Hakkı Hareketi” *Fe Dergi* 13, no. 1 (2021), 127-143.
URL: http://cins.ankara.edu.tr/25_10.pdf

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

“Mor Bir Halkla İlişkiler” ’Örneği Olarak ABD Bağlamında Oy Hakkı Hareketi

Elif Bozkurt*

Ağustos 1920’de kazanılan oy hakkı mücadelesinin 101. yılı anısına...

Bu araştırmada, ABD’de birinci feminist dalganın oluşmasını sağlayan Oy Hakkı Hareketi’nin (1848-1920) halkla ilişkiler faaliyetleri incelenmektedir. Feminist hareketin kullandığı halkla ilişkiler faaliyetleri, “mor halkla ilişkiler” olarak kavramsallaştırılıp eleştirel halkla ilişkiler geleneğindeki kültürel-ekonomik modelin kuramsal çerçevesine yerleştirilerek aktivist halkla ilişkiler ve feminist literatüre yeni bir kavram kazandırılmaya çalışılmaktadır. Kültürel-ekonomik halkla ilişkiler modelinde, toplumsal değişimin daha adil bir biçimde sağlanabilmesi için toplumsal yaşamda adaletsizlik üreten egemen anlatıların yıkılması ve yerine, halkla ilişkiler aracılığıyla yeni anlam setlerinin inşa edilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu perspektiften, Oy Hakkı Hareketi’nin yeni anlam inşası oluşturmak için halkla ilişkiler faaliyeti olarak kullandığı güzel sanat dalları ve üretilen sanatsal ürünlerdeki feminist anlam inşaları, nitel araştırma yöntemi ve metin analizi tekniği kullanılarak yorumlanmıştır. Oy Hakkı Hareketi’nin ürettiği sanatsal ürünlerin, feminist mücadelenin argümanlarıyla kodlanarak feminist bir kimliğin, feminist kolektif kimliğin, uzun erimli mücadele yürüten feminist toplumsal bir hareketin oluşmasında ve Ağustos 1920’de kazanılan oy hakkı mücadelesinde derin etkileri bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Oy Hakkı Hareketi, Eleştirel Halkla İlişkiler, Aktivist Halkla İlişkiler, Mor Halkla İlişkiler

The Suffrage Movement in the Context of the USA As A Sample of “Purple Public Relations”

In memory of the 101st anniversary of the struggle for the right to vote
which was won in August 1920

In this research, the public relations activities of the Suffrage Movement (1848-1920), which created the first feminist wave in the USA, have been examined. The public relations activities used by the feminist movement have been conceptualized as "purple public relations" situating within the theoretical framework of the cultural-economic model of the critical public relations tradition. By doing so, it is aimed to bring a new concept to activist public relations and feminist literature. In the cultural-economic public relations model, the necessity of destroying the dominant narratives that produce injustice in social life and building new sets of meanings through the public relations is emphasized in order to achieve social change more justly. From this perspective, the fine arts branches and feminist meaning constructions in the artistic products produced by the Suffrage Movement as a public relations activity to create new meaning construction have been interpreted using the qualitative research method and text analysis technique. By coding with the arguments of the feminist struggle, the artistic products produced by the Suffrage Movement have profound effects on the formation of a feminist identity, a feminist collective identity and a long-term feminist social movement, along with the achievement of women's rights in August 1920.

Keywords: Suffrage Movement, Critical Public Relations, Activist public relations, Purple Public Relations

*Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım ABD, Doktora Adayı, <https://orcid.org/0000-0003-1126-205X>
elif.ophelia@gmail.com, Yazı Gönderim Tarihi: 08.02.2021, Yazı Kabul Tarihi: 12.05.2021

Giriş

Tarih boyunca birçok disiplin gibi halkla ilişkiler alanı da kendini, egemen ilişkiler içinde konumlandırmış ve statükonun devamının sağlanması için önemli bir işlev üstlenmiştir. Seda Çakar Mengü'ye (2012) göre işlevsel açıdan halka ilişkiler, benimsetme, kabullendirme ve rıza yaratma çabası olarak ekonomik, politik, tarihsel, sosyolojik ve psikolojik süreçlerin ilişkiselliğinde var olmaktadır. Dolayısıyla bu ilişkisellik içinde, halkla ilişkiler, kurumların kamularla ilişkisini, kurumların lehine olacak şekilde düzenlemekte ve egemen söylemin benimsetilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Kurumsal anlamda ilk halkla ilişkiler ajansı, tanıtım kampanyaları düzenlemek için 1900'de Boston'da kurulmuş (Cutlip 1994) ve ana akım halkla ilişkiler literatürünün tarihi, bu noktadan başlatılmıştır. Ana akım halkla ilişkiler tartışmalarının başlangıcından neredeyse yüz yıl sonra 1996'da, Michael Karlberg "Halkla İlişkiler Araştırmalarında Halkı Hatırlamak" makalesinde, aktivistlerin de halkla ilişkilerden yararlandığının altını çizerek (Coombs ve Holladay 2012) toplumsal hareketlerin nasıl oluştuğu, ne yaptığı, neden ve nasıl yaptığıyla ilgilenen (Plows 2007) aktivist halkla ilişkiler literatürünün önünü açmıştır. Aktivist halkla ilişkiler literatürüne ait tartışmaların bu kadar yakın tarihteki olması, aktivist halkla ilişkiler uygulamalarının daha önce olmadığı anlamına gelmemekte ve son yirmi yıldır, tarihin farklı dönemlerinde ortaya çıkan toplumsal hareketlerin halkla ilişkiler faaliyetleri, araştırmacılar tarafından incelenmektedir.

Bir araştırmacı olarak ben de benzer bir çabayı hedefleyerek 1848-1920 yılları arasında ABD bağlamında oy hakkı için mücadele yürüten Oy Hakkı Hareketi'nin halkla ilişkiler faaliyetlerini ele aldım. Mücadelenin halkla ilişkiler faaliyetleri çok kapsamlı olmasına rağmen bu çalışmada sadece güzel sanat dallarıyla üretilen örnekleri inceledim. Feminist nitel bir yöntemle yürüttüğüm bu araştırmada, halkla ilişkilerdeki kültürel-ekonomik kuramın perspektifinden aktivist kadınları, kendi başarılarına etkili birer iletişimciler olarak konumlandırıp onların algıları, anlamları ve deneyimlerini, feminist bir kimlik, feminist kolektif kimlik ve feminist toplumsal hareket inşa etme dinamikleri ekseninde, ürettikleri sanatsal ürünlerin metin analizini yaptım.

Bu çalışmanın özgünlüğünü, "mor halkla ilişkiler" kavramsallaştırmasıyla kurmaya çalıştığım halkla ilişkiler ve feminist aktivizmin kesişimselliği oluşturmaktadır. Feminist aktivizmi güçlendirmek amacıyla iki alan arasında kurduğum bu ilişkiselliğin, halkla ilişkiler ve feminist literatür çalışmalarının yapıldığı tüm dillerde ele alınmamış olduğu görülmekte ve "mor halkla ilişkiler" kavramsallaştırması altında herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, her iki alana da yeni bir kavram kazandırarak yeni bir bilgi üretimi alanının önünü açacak, iki disiplinin birbirine temas noktalarını çoğaltarak çalışmalarını zenginleştirir.

Özellikle feminist mücadelenin iletişimsel argümanlarını güçlendirme amacını taşıdığım bu çalışmada, feminist mücadelenin, halkla ilişkiler alanının biriktirmiş olduğu iletişimsel anlam inşa etme deneyimlerinden yararlanabileceğini ve halkla ilişkilerin kavram setlerini kullanarak teorik ve pratik yönlerine katkı yapabileceğini vurgulamak istedim.

“Halkla ilişkiler literatüründe aktivistlerin sesi nerede?”²

Carl Botan ve Maureen Taylor'a (2004) göre halkla ilişkiler, statükonun pragmatik uygulamalarıyla sıkı bir ilişki içinde olduğu için halkla ilişkilerde faydacı kuramlar baskın olmakta ve bu kuramlar, iletişimi ve kamuları, kurumsal amaçlara ulaşmak için araç olarak görmektedir. Özellikle aktivist kamular, kurumlar için büyüyen bir sorun olarak düşünülmekte (Edwards 2012) ve bu bakış açısı da ana akım halkla ilişkilerde, anti-aktivist söyleme dair köklü bir tarihi oluşturmaktadır.

Anti-aktivist halkla ilişkiler tarihinin başlangıcında yer alan işlevselci gelenek, kamuları, bütünleşik, uyumlu ve ideal sosyal sistemler olarak ele alırken (O'Sullivan 1994) kamu desteğini arkasına alarak hedef kurumları kriz moduna sokan aktivizmi ise (Lerbinger'den akt. Ciszek 2014) düşünülen ideal sistemin işleyişinin engelleyicisi olarak görmektedir. İşlevselci gelenek içindeki *rol teorisine* göre aktivist kamular, bir kurumu şikayette bulunabildiği, boykot edebildiği, grev yapabildiği ve medyanın dikkatini çekebildiği için kurumlara ciddi zarar verebilmekte (Grunig 1992) bu yüzden de yönetilmesi gereken sorunlar olarak algılanmakta; *durumsal problem çözme teorisinde* ise aktivist kamularla baş etmede uygun kurumsal iletişimi planlamak için aktivist kamuların belirlenmesi, dikkatle incelenmesi ve bileşenlerine ayrılması önerilmektedir (Ciszek 2014).

Halkla ilişkiler literatüründe yer alan birleştirici gelenek içindeki *mükemmellik teorisi* de aktivistlerin baskısıyla karşı karşıya olan kurumların, baskıcı aktivist gruplarla simetrik bir iletişim kurup kurumu, farklı

kamulara açarak katılımcı bir kültürün gelişmesini sağlayabileceğini ileri sürmekte ve böylece aktivistleri, kurumları mükemmelere doğru iten kamular olarak ele almaktadır (E. Grunig ve L. Grunig'den akt. Ciszek 2014). Kısacası ana akım halkla ilişkiler ekseninde üretilen kuramsal yaklaşımlar, aktivistleri ya engel olarak görüp onları yönetmeyi ya da kurumların daha iyi bir performans sergileyebilmesi için aktivistleri, bir araç olarak değerlendirip onların bilgi ve deneyimlerinden yararlanmayı amaçlamaktadır.

Sosyal bilimlerde eleştirel teorinin ortaya çıkması ve bu teorinin halkla ilişkiler alanına yaptığı katkılarla aktivistlerin amaçlarına ulaşmak için yaptığı faaliyetler, ana akım halkla ilişkiler ekseninden çıkarılıp bizzat aktivistlerin perspektifinden incelenmeye başlanmıştır. Marksist-post-kolonyal bakış açısıyla Mohan Dutta (2009), "Halkla ilişkiler literatüründe aktivistlerin sesi nerede?" diye sorarak ana akım halkla ilişkiler çalışmalarının, alternatif kamuları ve onların seslerini susturduğunu oysa aktivistlerin de birer halkla ilişkiler pratisyeni olarak bilgi üretimi için yeni olanaklar yarattığını, baskın söylemlere karşı alternatif anlam setleri kurduğunu belirtmektedir. Derina Holtzhausen (2000) de aktivistlerin radikal politikalar üreterek taban demokrasisine katkıda bulunduğunu dolayısıyla demokrasinin gerçek sahipleri olarak toplumda yerini alması gerektiğini vurgulamaktadır. Postmodern bakış açısına göre halkla ilişkiler, farklılıklar ve karşıtlıklar yoluyla yeni anlamların üretilmesi için bir zemin sunmakta, değişimin öznelinin potansiyellerini açığa çıkararak (Tuncer 2019) toplumsal dönüşüm için katalizör görevi görmektedir.

Dolayısıyla eleştirel teori, halkla ilişkilere, hâkim paradigma etrafında şekillenen monolitik bir perspektiften ziyade çeşitli görüşleri temsil eden çoğulcu bir perspektifle yaklaşmakta, halkla ilişkilerdeki hegemonyayı ortadan kaldırmayı amaçlamakta, söylemin dönüştürücü gücüne inanmaktadır (Motion ve Weaver 2005). Böylece eleştirel halkla ilişkiler, marjin kamuların da talepleri doğrultusunda seslerini duyurabilmek, örgütlenmek, meşruiyet kazanmak, mücadele yürütmek ve kazanım elde etmek için halkla ilişkilerin birikiminden faydalanabileceğini vurgulamaktadır.

Halkla ilişkilerde kültürel-ekonomik model ve mor halkla ilişkiler faaliyetleri

Patricia Curtin ve Kenn Gaither'in ürettiği kültürel-ekonomik model, Stuart Hall'ı da kapsayan bilim insanlarının ortaya koyduğu kültür çevrimi modeline dayanmaktadır (du Gay vd. 1997). Kültür çevrimi, temsil, düzenleme, üretim, tüketim ve kimlik gibi beş momentten oluşan, anlamın üretildiği, şekillendiği, değiştirildiği ve yeniden üretildiği ortak kültürel bir alanı ifade etmektedir (Curtin ve Gaither 2007). Bu model, halkla ilişkilerde anlam üretme pratiklerine odaklandığı için anlamın temsili, üretimi, tüketimiyle kimlik ve kolektif kimliğin oluşumu gibi kavramları ele almakta ve toplumsal değişimin sağlanması için halkla ilişkileri, aktivist faaliyetlere dahil ederek toplumsal hareketlerin anlam inşa etme süreçlerine odaklanmaktadır. Aktivist halkla ilişkilerin, çok yönlü anlamlar üretip değişim potansiyelini güçlendiren kimliklerle (Curtin ve Gaither 2005) hâkim ideolojinin hiyerarşik yapılanmasını yıkabileceğini ve yerine daha adil toplumsal bir düzen kurabileceğini savunmaktadır.

Kültürel-ekonomik modelde temsil, dil yoluyla öznel anlam üretme sürecidir (Acosta-Alzuru 2003). Dille kastedilen yalnızca kelimeler değil; fotoğraf, resim, ses, müzik, çizim hatta objeler de dil olabilmektedir (du Gay vd. 1997). Anlamın üretim sürecinde, halkla ilişkiler pratisyenleri olarak aktivistler, örgütlerin hedeflerine ulaşması için kültürel araçlar olarak hareket etmekte, dil aracılığıyla söylemler kurmakta ve kendileri için meşru sayılan değerleri ve gerçekleri tanımlayan ürünler oluşturmaktadır (Edwards 2009). Aktivistler, birer söylem işçileri olarak (L'Etang 2009) hedef kamuları tanımlamakta, anahtar mesajları belirlemekte ve belirli iletişim kanallarını seçerek üretilen anlamı, kampanya söylemine yerleştirmektedir. Böylece aktivistler, konular, kamular ve ürünler arasında yaratılan anlam sürecinde, anlamın üreticileri ve tüketicileri arasında arabuluculuk yaparak kimlik oluşturmaktadır (Curtin ve Gaither 2005).

Dolayısıyla kimlik, kültürel metinler ve sembolik sistemler aracılığıyla üretilmekte ve tüketilmektedir (Woodward 1997). Kolektif kimlik de bireyin, kültürel anlamlarla daha geniş bir topluluk, deneyim veya örgütle bilişsel, ahlaki ve duygusal bağ kurması olarak ifade edilmekte, birlik veya kolektif özne duygusu, mobilizasyonun ve politik eylemin merkezinde yer alıp toplumsal hareketlerin ortaya çıkışının, işleyişinin ve etkilerinin odağında bulunmakta (Polletta ve Jasper 2001) ve aynı zamanda katılım, karşılıklılık, bağlılık ve dayanışma duygusu içeren bir kolektivitinin tanımlanmasına işaret etmektedir (Hunt ve Benford 2004).

Kültürel-ekonomik modele göre anlamların üretilmesi, müzakere edilmesi ve yeniden üretilmesi, egemen söylemlere direnme potansiyelini taşımakta (Jung 2007), toplumsal değişim için anlam üretiminin kaynağı olarak toplumsal hareketlerin halkla ilişkiler faaliyetleri gösterilmekte (DeLuca 1999) ve bu model, halkla ilişkilerin toplumsal adaletle bağımlı kurarak halkla ilişkilerin daha sürdürülebilir, daha kapsayıcı teorik

bir temele oturmasını sağlamaktadır (Ciszek 2014). Özet olarak kültürel-ekonomik model, halkla ilişkilerin değişen, direnen, adapte olan ve iletişimde aracılık ederken anlam üreten yanına odaklanarak halkla ilişkilerin eşsiz özelliklerini göstermekte (Buzzanell 2009) ve aktivist halkla ilişkileri, toplumsal değişim için gerekli olan bir iletişim biçimi olarak imleyerek geleceği etkileyen sosyal değişimleri yaratabileceği ve kapsayıcı politika değişiklikleri oluşturabileceğini düşünmektedir. Böylece eleştirel teori ve kültürel-ekonomik model, öne sürdüğü tezlerle halkla ilişkiler faaliyetlerini, kurumsal ve hegemonik alandan çekip dünyayı daha adil bir yer haline getirmek için mücadele eden aktivistlerin mobilizasyon alanına yerleştirmekte, bunu yaparken de halkla ilişkilerin, sadece kurumsal ilişkilerin içinde var olabildiği gibi genel bir yargıyı yıkmaktadır.

Eleştirel teori ve kültürel-ekonomik modelin açtığı perspektiften feminist aktivizm ve halkla ilişkilerin kesiştiği bir noktadan oluşturduğum “mor halkla ilişkiler” kavramıyla feminist politikadan güç alan bir hareketin halkla ilişkiler faaliyetlerine işaret etmekte ve bu kavramı, kültürel-ekonomik modelin kuramsal birikiminin içine yerleştirmekteyim. İçinde bulunduğu toplumsal yapıda, cinsiyetler arasındaki eşitsizliğe dayanarak var olan toplumsal cinsiyet rejimlerini ele alan feminist aktivizm, bu toplumsal cinsiyet rejimleri içinde köklenen ayrımcılığı, etkili bir şekilde tartışmaya açmaktadır. Toplumsal yapının her alanında etkin bir şekilde yürütmeye çalıştığı bu tartışmayla tüm cinsiyetler adına adil bir yaşam yaratmak için kimlik, kolektif kimlik ve kolektif eylemin anlam inşa etme süreçleriyle hâkim eril paradigmayı değiştirmeyi hedeflemektedir.

Feminist aktivizmin bu hedeflerine ulaşmak için örgütlenme ve mücadele pratiğini kapsayan mor halkla ilişkilerin kullandığı spesifik bir faaliyet repertuarı bulunmamaktadır. Çünkü tüm toplumsal hareketler gibi feminist hareketin halkla ilişkiler faaliyetleri de içinde bulunulan tarihsel koşulların politik ve toplumsal olanaklarına, hareketin ekonomik, sanatsal, hukuksal, kültürel, teknolojik sermayesine ve insan kaynaklarına göre değişebilmektedir.

Araştırmanın yöntemi ve veri toplama tekniği

Halkla ilişkiler literatüründeki kültürel-ekonomik kuramın tezleri üzerinden ABD’deki Oy Hakkı Hareketi’nin (1848-1920), feminist toplumsal bir hareket oluşturmak ve bu toplumsal hareketle toplumsal yapılarda cinsiyet eşitliğine dayanan bir değişim yaratmak için anlam inşa etme süreçlerinde ürettiği sanatsal ürünleri, feminist nitel araştırma yöntemini kullanarak metin analiziyle yorumladım.

Feminist nitel araştırma yönteminde, kadınların deneyimlerinin erkekler veya eril bir zihniyet tarafından adlandırılması, yorumlanması ve kodlanması yerine kadınların kendilerini ifade etmesi yani kendi sesini bulması ve kendileri adına konuşması gerektiği fikri önemlidir (McHugh 2020). Julia Kristeva ve Luce Irigaray’a göre kadının ezilmesinin kökeni, anlam inşasını oluşturan logosun kime ait olduğuyula ilişkilidir. Gerçek olarak tanımlanan ve binlerce yıldır gerçek diye algılanılan her şey, aslında erkek tarafından oluşturulan sembolik düzenin yansımasıdır. Dolayısıyla gerçeklik diye sunulanın, fallosentrik analizinin yapılması ve fallosentrizmi, yapı-sökümüne uğratarak gerçekliğin yeniden inşa edilmesi, kadının ikincilliğinin sonlandırılması için elzemdir. Bu yüzden de feminist politikanın kendi anlam çevrimini oluşturmak için kendi dil ve yazınını geliştirmesi, böylece kadına ait bir dil ve yazınla politik, sosyal ve ekonomik yapılara da yansıtacak bir devrimi, kendi anlam sisteminde yaratabilmesi gerekmektedir (Gross 1987).

Metin analizi veri toplama tekniğinde de araştırmacıların, insanların dünyayı nasıl anlamlandırdığına dair bilgi toplamasının bir yolu olan dergiler, resimler, fotoğraflar, filmler, reklamlar, giysiler, grafitiler, kitaplar, mobilyalar ve objeler, metin olarak ele alınıp üzerine yüklenen anlamlar veya insanların çevrelerindeki dünyayı anlamlandırma çabası, yorumlanmaya çalışılmaktadır. Böylece metin analizi, gerçeği yorumlamanın farklı yollarını sunmaktadır (McKee 2003). Carla Willig’e (2017) göre yorum, araştırmacının yaratıcılık ve hayal gücüyle ilişkili olup ufuk açıcı, ilham verici, aydınlatıcı olabilmekte ve araştırmacının anlam yükleme süreçlerini göstermektedir.

Yaptığım metin analizi kapsamında, ABD’deki Oy Hakkı Hareketi’nin, egemen ataerkil yapıya karşı feminist bir kimlik, feminist kolektif kimlik, mücadele ve kazanım örgütlemek için birer halkla ilişkiler faaliyeti olarak kullandığı güzel sanat dallarını ve bu sanat dalları kapsamında üretilen sanatsal ürünlerin bazı örneklerini ele aldım. Her sanat dalından aldığım birkaç örneği, metin analizine tabi tutarak bu örnekleri yorumladım. Kadınların egemen eril yapıyı, nasıl deşifre ettikleri ve kendi mücadele argümanlarını nasıl inşa ettiklerini bu örnekler üzerinden, birinci tekil kişi bakış açısı ve diliyle yorumlayarak hem Oy Hakkı Hareketi’nin savunduğu argümanlara hem de halkla ilişkiler faaliyetlerine dair bilgi elde ettim.

ABD bağlamında Oy Hakkı Hareketi

Feminist mücadele tarihinin ana tartışmalarından biri olan kamusal/özel alan ayrımı ve kadınla erkeğin bu alanlarda konumlanmasına dair argümanların kökeni, Aydınlanma döneminin başlamasında önemli rol oynayan toplum sözleşmesi kuramcılarının tezlerine dayanmaktadır.

On sekizinci yüzyıla kadar Thomas Hobbes, John Locke ve Jean-Jacques Rousseau gibi toplum sözleşmesi kuramcılarının ortaya attığı düşünceler, kamusal ve özel alanın tanımını, kadınların ve erkeklerin bu alanlardaki rolünü belirleyen en önemli düşünsel kaynak olmuştur. Toplum sözleşmesi kuramcıları, kamusal alanı, hakların, eşitliğin, başarının ve mülkiyet ilişkilerinin gerçekleştiği erkek alanı olarak tanımlarken özel alanı da kadınla bütünleşen, kan bağları ve doğal yakınlıkla sınırlı bir alan olarak görmektedir. Erkeğin doğası, evrenselliği, rasyonaliteyi ve özgürlüğü temsil ederken kadının doğası, doğallığı, duygusallığı ve özel alanı temsil etmektedir. Aynı zamanda erkek ailenin efendisi olurken kadın da onun emrinde ve erkeği aracılığıyla siyasal iktidar karşısında temsil edilen konumdadır (Çaha 1994).

On sekizinci yüzyıldan itibaren feminist itirazların yöneldiği nokta, toplum sözleşmesi kuramcılarının kesin sınırlarla çizdiği özel /kamusal alan ayrımıyla kadının birçok alandan dışlanarak aile içine hapsedilmiş olması ve kamusal alanda kendi temsil hakkının olmamasıdır. Kadınları, özel alana hapseden ve köklerini, toplum sözleşmesi kuramcılarının siyaset felsefesinden alan bu cinsiyetçi bakış açısına karşı ilk örgütlü feminist mücadele dalgası, ABD ve Avrupa’da oy hakkı kampanyalarıyla başlamakta ve kadınlar, bu mücadelelerle kamusal alana açılmayı ve bu alanı dönüştürmeyi hedeflemektedir.

Oy hakkı mücadelesi etrafında yoğunlaşan birinci dalga feminist hareketin temel amacı, kadınların vatandaşlık hakkı elde etmesi ve kamusal alana, erkeklerle eşit düzlemde girebilmesidir. Toplumsal kurumlar ve kamusal alanda, erkeğin egemenliğine son vermeyi amaçlayan birinci dalga, Amerika’da 1840, İngiltere’de 1850, Almanya ve Fransa’da 1860 ve İskandinav ülkelerinde 1870’lerde gelişmeye başlamış ve kadının, kamusal alanda eşit haklar talep etmesi yönünde kazanımlar sağlamıştır (Çaha 1994).

Birinci dalga feminist hareketin, farklı coğrafyalardaki oy hakkı mücadeleleri ekseninde, kamusal alana dair elde ettiği haklar, Aydınlanma fikrinin temeli olan “Doğal Haklar Yasası”nın feminist yorumuna dayanmaktadır (Doğan 2008). On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren belirginleşen birinci dalga, 1792’de Mary Wollstonecraft’ın “Kadın Haklarının Savunusu” (Vindication of the Rights of Women) adlı eserinde belirlemiş olduğu talepler üzerine inşa edilmekte (Donovan 2014), bu talepler, genel hatlarıyla kadınların oy kullanması, eğitimde fırsat eşitliği ve kadınların mülkiyet hakları üzerine kurulmakta ve dönemin koşulları içinde doğal haklar niteliği taşımaktadır (Taş 2016). Dolayısıyla birinci dalganın mücadelesi, toplum sözleşmesi kuramcılarının, kadınlara kapattığı alanlara girebilme ve kadınların, ontolojik olarak erkeklerle aynı değere sahip olduğunu gösterme çabasına dayanmaktadır.

Doğal haklar kuramı geleneğinden gelen feminist kuramcılar, kadınların, birer vatandaş olarak erkeklerle aynı temel haklara sahip olduğunu ileri sürmekte ve Elisabeth Cady Stanton, doğal haklar kuramını, kadın haklarına uyarlayan ilk çalışmayı, 1848’de New York’ta Seneca Falls Kongresi’nde “Duygular Bildirgesi” olarak sunmaktadır. Doğal haklar kuramında temellenen bu feminist bildirge, Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi üzerine oturtularak ABD hükümetinin Bağımsızlık Bildirgesi’ni yazarken kadınların onayını almamış olmasına bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır. “Duygular Bildirgesi”yle kadınların o güne kadar reddedilen doğal haklarının tanınması, oy hakkı, eğitim hakkı ve kamusal hizmetlere katılma hakkı gibi taleplerinin gündeme getirilmesi, ABD’de birinci dalgayı başlatan önemli bir adım olmuştur (Donovan 2014).

ABD’de Oy Hakkı Hareketi, kadınların, kamusal alanda, aktif birer siyasi özne olarak yer almak ve toplumsal değişimi, kadın hakları lehine çevirmek için beyaz ve orta sınıf kadınlar tarafından başlatılmıştır. 1869’da Susan Anthony ve Elizabeth Stanton tarafından kurulan Ulusal Kadın Oy Hakkı Derneği (NWSA) ve yine 1869-1890 yılları arasında faaliyet yürüten Amerikan Kadın Oy Hakkı Derneği (AWSA) 1890’da birleşerek Ulusal Amerikan Kadın Oy Hakkı Derneği (NAWSA) adını almıştır. Bir çatı örgüt görevi gören NAWSA, Hristiyan Kadınların Ölçülülük Derneği’nin (WCTU), kadın kulüplerinin, üniversite mezunu kadınların, saf gıdadan çocuk işçiliğinin sona erdirilmesi ve politik yozlaşmaya kadar pek çok konuyla ilgilenen ilerici reform savunucularının binlerce üyesini, oy hakkı hareketini güçlendirmek ve büyütme için bir araya getirmiştir (Derleth 2019). Oy hakkı mücadelesine, daha muhafazakâr ve liberal bir çizgiden yaklaşan NAWSA, stratejik olarak yerel düzeyde yaygın destek toplamak için eyalet kampanyalarına odaklanmış, eyalet düzeyinde kazanımlarla ulusal reforma yardımcı olmayı düşünmüştür (Finnegan 1999).

Diğer yandan 1913'te, Alice Paul ve Lucy Burns, kadınların oy hakkını federal düzlemde garanti eden bir anayasa değişikliği kampanyası yürütmek için Kadınların Oy Hakkı Kongre Birliği'ni (CUWS) kurmuş, bu birlik 1916'da Ulusal Kadın Partisi'ne (NWP) dönüşmüştür. Radikal feminist kanadı temsil eden NWP, geçit törenleri, halka açık gösteriler, kamusal konuşmalar, ajitasyonlar, lobicilik ve sivil itaatsizlik gibi radikal taktikler kullanmıştır (Derleth 2019). Dolayısıyla Oy Hakkı Hareketi hem yerel hem de ulusal bağlamda farklı düşünsel arka plana sahip birçok kadın örgütünün farklı strateji ve taktikleriyle yetmiş iki yıl boyunca mücadele yürütmüş ve 26 Ağustos 1920'de, on dokuzuncu yasa değişikliğiyle kadınlar, oy hakkını güvence altına almıştır.

Oy Hakkı Hareketi'nde mor halkla ilişkiler faaliyeti olarak güzel sanatların kullanılması

1910'larda, ABD'nin toplumsal yapısında, kitlesel geçit törenlerinin popülaritesinin artmasıyla (Florey'den akt. Derleth 2019) Oy Hakkı Hareketi de geçit törenlerini, çeşitli halkla ilişkiler faaliyetleri için bir sahne olarak kullanmış (McCammon 2003), kamusal alanda farklı kamularla buluşmanın ve onlara, mücadeleyi anlatmanın imkânını yaratmıştır. Oy Hakkı Hareketi, birer halkla ilişkiler taktiği olarak güzel sanat dallarını, feminist argümanlarla kodlayıp hitap ettiği kamuların, kadınların oy hakkını elde etmesi konusunda fikirlerini değiştirmek ve genel anlamda toplumsal dönüşümü gerçekleştirmek için kullanmıştır. Halkın geniş kamularla buluştuğu bu geçit törenlerinde ve diğer başka etkinliklerde, performatif gösteriler, müzik, resim ve edebiyat, birer mor halkla ilişkiler faaliyeti olarak feminist argümanların iletilmesinde önemli birer araç olmuştur.

Performatif Gösteriler

Oy Hakkı Hareketi'nin organize ettiği geçit törenleri, koreografik tiyatro gösterilerinin sahnesi haline gelmiş, performatif gösteriler, izleyicileri şaşırtmak, etkilemek, yeni üyelerin dikkatini çekmek ve ayrıca yasa koyuculara baskı yapmak için kullanılmıştır. Geçit törenlerinde, kadınların sergilediği tablolar, tarihten ünlü sahnelerin (Scarborough 2015), Oy Hakkı Hareketi'nin savunduğu değerlerin ve argümanların, performatif bir canlandırması şeklinde olmuştur.

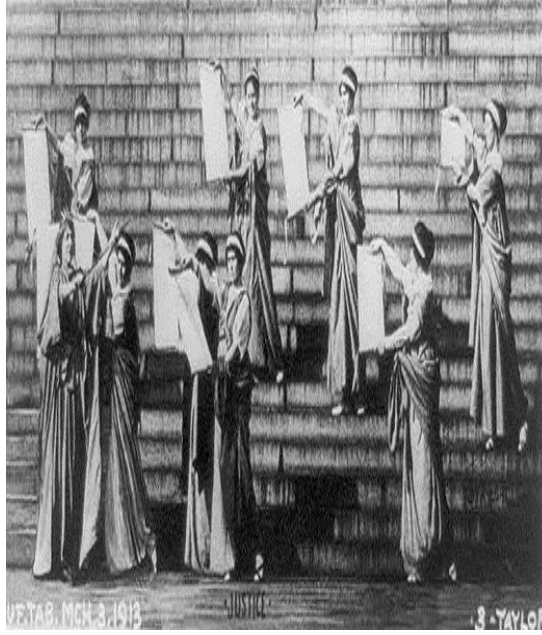
3 Mart 1913'te, Washington'da düzenlenen ilk ulusal oy hakkı geçit töreninin en dikkat çekici etkinliği, koreograf Hazel MacKaye'nin ürettiği "Özgürlük ve Nedimleri" adlı alegorik tablo olmuştur. ABD tarihinde, Hazine Bakanlığı binasının büyük merdivenleri, çalışma saatleri içinde ilk kez feminist ve sanatsal bir gösteri için kullanılmıştır. Bu performans, kadın ve çocuklardan oluşan yüz kişilik dev bir kadroyla özgürlük, adalet, barış, dayanışma ve umut gibi idealleri temsil etmek, aynı zamanda Sappho ve Jan Dark gibi olağanüstü tarihi kadın figürlere yer vermek için tasarlanmıştır (Library of Congress). Yirmi binden fazla kişinin izlediği bu gösteride, kadınlar, kendi mücadelelerini temsil eden kadın portrelerinin yanında, kadınlık, güç, kahramanlık ve vatandaşlık gibi değerleri sembolize etmiştir (Scarborough 2015).

Resim 1: "Özgürlük ve Nedimleri", Hazel MacKaye, 1913.

“Özgürlük ve Nedimleri” (Liberty and her Attendants) adlı tablonun İngilizce adına baktığımızda, İngilizce’de dişil zamir “her” ile işaret edilen özgürlüktür, yani özgürlük bedenselleştirilmiş ve kadında vücut bulmuştur. Koreografinin siyah-beyaz fotoğrafının merkezinde, kalabalıkları selamlayan “Özgürlük”ün etrafını nedimleri sarmaktadır. Nedimler, genellikle gelinin yardımcıları olarak bilindiği ve bir düğün zamanını imlediği için kadının mücadelesi, kadının düğünü olarak anlam değişimine uğratılmıştır.

Siyah-beyaz fotoğrafta, arkadaki merdivenlerde flu bir şekile görülen kalabalığı dikkate alırsak kadınların kamusal alanda kendilerine geniş bir alan açtığını, geniş kitlelere hitap ettiğini, normalde toplum sözleşmesi kuramcılarının keskin sınırlarla kadınlara kapattığı kamusal alanın, kadınların performansı ile kadınlara açıldığını görebiliriz. Dolayısıyla kadınlar, performatif gösterileri, özel alan sayılan salonlardan çıkmak, mücadeleyi tanıtmak, feminist kolektif bir kimlik oluşturmak, izleyicilerin kadın hakları konusundaki fikirlerini değiştirmek ve nihayetinde toplumsal değişim yaratmak için feminist bir halkla ilişkiler faaliyeti olarak kullanmış, özel ve kamusal alanın sınırlarını bozarak kamusal alanda kendi hikayesini anlatmaya başlamıştır. Halkla ilişkilerde kültürel-ekonomik modelin savunduğu gibi birer söylem işçisi olarak söz üreten bu kadınlar, kendi değer dünyalarına dair bilgi üretmek ve bu bilgileri kamuoyuyla paylaşmak için performatif sanatlar aracılığıyla yeni olanaklar yaratmış ve kamusal alandaki baskın eril söylemlere karşı alternatif feminist anlam setleri kurmuştur.

Resim 2: “Adalet”, Hazel MacKaye, 1913.

Yine 1913 Mart’ında yapılan geçit töreninde, MacKaye’nin “Adalet” adlı alegorik tablosu, kadın mücadelesinin argümanlarıyla dolu başka bir sanat eseridir. Bu çalışmada, kadınların elinde ferman şeklinde tuttuğu kağıtların, kadınların doğal haklar yasasına dayanarak yazdığı çeşitli feminist bildireleri temsil ettiğini düşünüyorum. Tablonun sol tarafında, elinde bir çubukla konuşan kadın, büyük olasılıkla kadınların elinde tuttuğu feminist bildireleri okumakta ve kadınların taleplerini halka deklare etmektedir. Kadınlar, mor bir halkla ilişkiler taktiği olarak feminist bildire yazmakla kalmamış, başka bir sanatsal halkla ilişkiler taktiğinin içinde bunu ayrı bir tema olarak kullanmıştır. Dolayısıyla kültürel-ekonomik kuramın da belirttiği gibi aktivist kadınlar, etkili birer iletişimciler olarak kamusal alanda konumlanıp adalet taleplerini belirtmekte ve kamusal alanda, taban demokrasisinin bir resmini çizmektedir.

Josephine Donovan’a (2014) göre insanların, hükümetlerin dahi müdahale edemeyecekleri vazgeçilmez doğal hakları olduğu fikri hem Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi’nin (1776) hem de Fransa’nın İnsan Hakları Bildirgesi’nin (1789) en temel noktasını oluşturmasına rağmen bu iki bildiredeki doğal haklardan kadınlar yararlanamamıştır. Dolayısıyla birinci dalga feminist hareket, başta oy hakkı olmak üzere bu doğal hakları elde

etmek için mücadele yürütmüş, Fransa’da 1791’de Olympe de Gouges tarafından kaleme alınan “Kadın ve Kadın Yurttaşın Hakları Bildirgesi” ile Elizabeth Stanton tarafından kaleme alınan ve 1848’de New York’ta okunan “Duygular Bildirgesi” feminist mücadelenin başlangıç noktalarını oluşturmaktadır. Dolayısıyla söz konusu olan bu tabloda, kadının örgütlü mücadelesinin başlangıcına işaret eden bu feminist bildirelere dikkat çekilmek istendiğini düşünüyorum.

Sarah Moore’a (2004) göre alegorik tablolar, kadınlığın yeniden inşa edilebilmesi için geleneksel resimsel ikonografiyi kullanmış, feminist mücadeleyi ve kadının özgürleşme taleplerini vurgulamıştır. Bu tablolar, geleneksel olanı yıkan ama aynı zamanda güven veren ve feminist politikayı yükselten bir güçtedir. Böylece sadece siyasi bir ses ve kamusal bir mevcudiyet talep etmekle kalmayan oy hakkı aktivistleri, sanat üretimi ve günümüze kadar varan politik etkileriyle paha biçilmez bir yere yerleşmektedir. Dolayısıyla Oy Hakkı Hareketi, her türlü teatral taktiği, siyasal imajını şekillendirmek, kamusal meşruiyet ve destek kazanmak için politik bir araç olarak değerlendirmiş (Rabinovitch-Fox 2014), güzel sanat dallarıyla politik aktivizmi ilişkilendirerek takipçilerini dönüştürmüş ve mücadeleye katılımı teşvik etmiştir (Library of Congress).

Müzik

Teatral performansın yanı sıra müzikal performans da Oy Hakkı Hareketi’nde yaygın olarak kullanılmıştır. Müzik alanında eğitilmiş ve yetenekli kadınlar, mücadelenin argümanlarına uygun yüzlerce besteye imza atmış ve müziği, mücadeleye destek toplamak için mor bir halkla ilişkiler taktiği olarak kullanmıştır. Oy Hakkı Hareketi’nde hem şarkı sözleri yazılmış hem beste yapılmış ve bu sanatsal ürünler, oy hakkı örgütlerinin ulusal kongrelerinde, oy hakkı geçit törenlerinde bandolar eşliğinde ve koro formunda farklı kamulara ulaştırılmıştır (Brandes 2016).

Yüzlerce feminist şarkının ilki olan, 1863’te J. Maeder ve William Brough tarafından yazılan “Eğer Fikirlerimiz için Ölümü Göze Aldıysak, Hepimiz Fikirlerimizi Söyleyelim” adlı şarkı, kadın hakkından bahseden en eski, en militan, en açık sözlü feminist müzikal örneklerden biri olmuştur (Wolff 1998). Bu şarkıda, hâkim olan eril düzene, oy hakkı aktivisti kadınların karşı çıkışı vurgulanmaktadır:

Erkekler bize, eşlerinin boyun eğmesi gerektiğini söylüyor
Kocalarına, itaatkar bir şekilde, çaresiz bir şekilde...
Onlar ne derlerse desinler, eşleri itaat etmelidir,
Tereddüsüzce, aptalca, uysalca...
Kocalarımız bizi, kendisinin kölesi yapacaktı,
Hiçbir neden olmaksızın.
Ama yapmıyorum, yapmayacağım ve yapamayacağım
Hayır, fikrimi söylediğim için ölsem bile kendi fikrimi söyleyeceğim.

Çünkü “erkeklerin en iyi karar verici olduğu” söyleminin yalan olduğunu biliyoruz,
Ne yapılması veya yapılmaması gerektiği hakkında.
Kadın boyun eğmeli, ne yapılması gerektiğini söylemeye çalışmamalı.
Böyle düşündükçe sorunların devam edeceğini öngörüyor kadınlar,
Henüz bir köle olarak kendimden vazgeçmedim.
Ama benim kocam çok isterse köleliği deneyebilir;
Çünkü yapmıyorum, yapmayacağım ve yapamayacağım
Hayır, fikrimi söylediğim için ölsem bile kendi fikrimi söyleyeceğim (The Mudcat Cafe).

Oy hakkı mücadelesinin politik argümanlarıyla yazılmış bu şarkı, oldukça eleştirel bir bakış açısı taşımaktadır. Dönemin, toplum sözleşmesi kuramcılarının fikirleriyle şekillenen zihniyetine yani kadınları, erkeklerin bir uzantısı veya kölesi olarak gören eril zihniyete karşı kadınlar, eleştirel bir dil, reddeden bir tavır ve kararlı bir duruş sergilemektedir. Şarkı sözlerinde, birinci tekil/çoğul kişi olarak kullanılan ifadelerle kadınların kendilerini, yaşamın içinde söyleyecek sözleri olan aktif birer özne olarak konumlandığını, özbelleklerini gerçekleştirme konusunda ısrarlı olduklarını ve egemen eril anlayışa karşı güçlü bir öfke duyduklarını düşünüyorum.

Bu şarkıda, mücadele yürüten kadınların fikrini dile getiren Maeder ve Brough, nakarat kısmında, kadınların kararlı ve inatçı yapısını, yine birinci tekil kişi ağzından ve farklı zamansal kiplerde “Yapmıyorum,

yapmayacağım ve yapamayacağım” şeklinde belirtmektedir. Kadınların kendi fikirlerini özgürce söylemek adına ölümü göze aldıklarını ifade etmek için yazdığı bu şarkı, aslında o toplumsal yapı içinde ataerkil sistemin çarklarını döndüren koca, evlilik ve aile gibi birçok bileşeni çoktan karşısına almış olduğunu ve bunun bedeli ölüm bile olsa bu bedele hazır olduklarını göstermektedir.

Şarkıda, erkeklerin karar verme konusunda en yetkin “rasyonalist” kişiler olduğu, bu yüzden de kadınların herhangi bir konuda fikir üretmeyeceğine dair yaygın inanışın, kadınlar için bir yalan olduğu düşüncesinin altı çizilmektedir. Ayrıca kadınlara dayatılan gerçekliğin, erkeklerin yarattığı bir gerçeklik olup kadınların, kendi fikirlerini söyleyerek kendi gerçekliğini inşa etmek ve özbelirlenimleriyle kendi başına ayakta durmak istediklerini ifade etmektedir. Ataerkil sistemin riyakârlığını açığa çıkarmak ve kadınların bu riyakârlık karşısında güçlü olduğunu hatırlatmak için yazılmış bu şarkı, kocalar özelinde ataerkil sistemin argümanlarıyla tartışmakta, erkeklerin, kadınlara hükmetmek için inşa ettiği sözde gerçekliği altüst ederek birinci dalga hareketin özneleri olan kadınların, kendi kararları ve fikirleriyle kendini temsil etme hakkını ortaya koymaktadır. Kadınların söyleyecek sözü olan, ne istediğini bilen, kocasının temsiliyetinde olmak yerine kendini temsil etmek isteyen duruşları, o dönemin koşullarını düşününce hayranlık uyandırıcıdır.

Bu şarkı, ataerkil sistemin kadınlardan beklediği uysallık, itaatkarlık ve pasiflik gibi değerlerin karşısına, feminist politikanın kadınlara kazandırmak istediği isyan, asilik, kararlılık, özsaygı, kendi düşüncelerine ve kararlarına sahip çıkma, kamusal alanda aktif birer özne olma ve güçlü hissetme gibi duygu ve değerleri koymaktadır. Şarkının duygusal devinimi de bu gerilim hattında kurularak birçok kadını mücadeleye çekebilecek duygusal ve fikrîsel gücü barındırmaktadır.

Bir diğer şarkı örneği olarak 1884’te May Wheeler’in yazdığı “22 Kasım 1883” adlı şarkının sözleri, feminist mücadelenin argümanlarını öne sürmekten ziyade kadınların zafer coşkusu taşımaktadır:

Güzel haberler uçup gerçeği müjdeledi,
Kadının yıldızı nasıl bir anda yükseldi ve mavinin ortasında parladı,
Parıldaayan ışıklar, ulusa ve millete ulaşıyor
Biz zafere yürürken...

Koro

Yaşasın! Yaşasın! Şarkıyı yeniden söyleyeceğiz!
Yaşasın! Yaşasın! Bayrağa doğru yürüyeceğiz!
Öyleyse şarkımızı okyanus mavisine söyleyeceğiz!
Zafere doğru ilerlerken...(Crew 2002).

Washington bölgesinde, kadınların, oy hakkını kazanması üzerine yazılmış bu şarkıda (Crew 2002, 99), kadınların kazanımları, bir yıldıza benzetilip bu yıldızın saçtığı ışıkların, ulusu ve milleti aydınlatacağı savunulmaktadır. Bu şarkı, kolektif bir yürüyüş ritminin “Yaşasın!” nidalarıyla feminist bir zafere olan inancın coşkusu taşımakta, bu coşku, yürüyüş ve demokrasiye katılımı teşvik etmekte ve aynı zamanda feminist mücadelenin sıcaklığına tarihinin yazıldığını göstermektedir. Ayrıca bu şarkıda koronun varlığı, şarkıyı, geçit törenlerinde ve oy hakkı örgütlerinin ulusal kongrelerinde, kolektif olarak söyleme imkânı yaratmaktadır. Kolektif olarak şarkı söylemek mücadeleye dair ortak bir coşkunun yaratılması ve paylaşılmasına, katılımcıların birbirine ve mücadeleye bağlanmasına olanak sunmaktadır. Aynı zamanda kolektif olarak şarkı söylemek, kültürel-ekonomik kuramın aktivist halkla ilişkileri, inşa etmesi için sorumlu tuttuğu kolektif kimlik, katılım, karşılıklılık, bağlılık ve dayanışma gibi değerlerin oluşmasını sağlamaktadır.

Oy hakkı mücadelesinde kadınların, geçit törenlerinde, sokaklarda enstrüman çalıp şarkılar söylemesi, onların kamusal alana alenen katılması, geleneksel kadınlık rollerini kırmasına imkân sağlamıştır. Oy hakkı geçit törenlerinde yüksek sesle çalınan bando müziği ve kolektif şarkı söylemenin coşkusu, kadınları birleştirmiş, feminist kolektif kimliği geliştirmiş ve kadınlar arasında dayanışma duygusunu güçlendirmiştir (Brandes 2016). Francie Wolff (1998), dinleyicilerini, siyasi ve sosyal konularda eğittiği, kolektif mücadeleye bağladığı için oy hakkı şarkılarını, ikna şarkıları olarak adlandırmaktadır. Bu şarkıların, kadınların neden oy kullanmak istediğini açıkladığını, kadınların, kendi yaşamını belirlemesi gerekliliğini savunduğunu, kadınların sorunlarını tartışmaya açtığını, kadınların seçim hakkını kazandıktan sonra, toplumun nasıl bir yer olabileceğini hayal ettirdiğini vurgulamaktadır. İkna şarkıları, o dönemin toplumsal yapısı içinde müzik dersi alması, piyano öğrenmesi, şarkı söylemesi ve salonlarda, kadınlığı ve ev hayatını yücelten aşırı romantik baladlar çalması

beklenen genç kadınlar için yepyeni bir müzik anlayışı ve kadın imajı oluşturmuş, genç kadınların, erken yaşlarda feminist kimlikle tanışıp feminizmin politik argümanlarını öğrenmesini sağlamıştır.

Resim

Oy Hakkı Hareketi, notasal dilden farklı olarak çizimi de bir mücadele dili olarak kullanmıştır. Resim sanatının bir formu olarak kullanılan duvar resimleri, yirminci yüzyılın başlarında, popüler sanat biçimlerinden biri olarak alegorik bir geleneğe dayanmaktadır (Baltz 1980). Özellikle dönemin kamu binaları için oluşturulmuş alegorik duvar resimleri, kadın mücadelesini öne çıkarmakta (Moore 2004), kamu binalarının duvarlarına çizilerek geniş kitlelere daha çok hitap etmekte ve demokratik değerleri geliştirme amacı taşımaktadır (Baltz 1980).

Resim 3: “Kanunun Adaleti” Edward Simmons, 1899.

Edward Simmons, 1899’da, kadın mücadelesini konu alan “Kanunun Adaleti” adlı duvar resmini, New York’ta bir mahkeme binasına çizmiştir. Resmin ortasında, Hristiyan dinine ait resimlerdeki kutsal kişilerin başının etrafını saran hale ve müjdeciler, beyazlar içinde “kanunu” temsil eden kadının başının etrafını süslemekte, böylece kadın temsiliyetindeki kanunun, Tanrısal bağını imlemektedir. Doğal haklar yasasını yorumlayan birinci dalga feminist kuramcılar, toplum sözleşmesi kuramcılarının doğal haklar olarak gördüğü yasaları, kadınlara uyarlayarak kadının, Tanrısal yasalar içindeki merkezi konumuna işaret etmekte ve bu resimde de bu ilişkisellik açıkça gösterilmektedir.

Stanton ve arkadaşlarının (2010, 85), “İnsanlığın gelişim çizgisinde, insanlık ailesinin bir bölümü, dünya üzerinde daha önce yaşamış hemcinslerinden farklı ama doğanın ve Tanrı’nın yasasının ona bahşettiği yeri talep ettiğinde, bu talebin gerekçesini açıklamak, onun insanlığa saygısının bir gereği olmalıdır.” açıklaması, birinci dalga feminist hareketin, kadınları konumlandığı yeri ve kadınların kendilerine atfettikleri sorumluluğu göstermektedir.

Dolayısıyla birinci dalga feminist hareket içindeki kadınlar, talep ettikleri hakları, doğal haklar olarak görüp bu taleplerin, Tanrı’nın yasasına uygun olduğunu savunmaktadır. Mahkeme duvarına yapılan “Kanunun Adaleti” adlı duvar resminde olduğu gibi kadını, özel alandan çıkarıp kamusal alanın ve kanunun merkezine yerleştirmekte, böylece hukuk alanında kadını aktif bir özne olarak konumlandırmakta, kadını, bizzat kanunların uygulayıcısı ve adaletin dağıtıcısı olarak görmektedir.

Resimde, adalet sağlayıcı kanun olarak temsil edilen kadının, iki yanında iki farklı hikaye anlatılmaktadır. Bir yanında, kadına şiddet uygulayan öfkeli bir erkek ve şiddete maruz kalıp korkarak kanuna sığınan mağdur bir kadın bulunmakta ve kanunu temsil eden kadın, mağdur olan kadına sahip çıkarken eliyle erkeğe “Dur!” işareti yapmaktadır. Diğer yanda ise kadına değer veren bir erkek ve etraflarında bir çocukla hayvanın bulunduğu huzurlu bir atmosfer çizilmektedir. Böylece kadının hem Tanrısal yasalar karşısında talep edilen merkezi konumuna hem de kadının adaleti sağlayacağına dair verilen mesaj, güçlü bir şekilde izleyiciye iletilmektedir.

Oy Hakkı Hareketi, duvar resimleri yanında, resimle haritacılığı birleştirerek çizgisel bir dille yepyeni bir halkla ilişkiler taktiği yaratmıştır. Sara McLafferty’e (2005) göre oy hakkı savunucuları, mücadelenin yayılımını gösteren ikna edici “oy hakkı haritaları”yla sosyal adalet mücadelesini geliştirmiştir. Oy hakkı haritaları, oturma odası ve mutfaklardan çıkıp sokaklarda, meydanlarda aktif rol almak isteyen kadınların, kamusal alan talep etmelerini somutlaştıran çizimler olmuştur. Christina Dando’ya (2010) göre mücadeleye ikna etme, hâkim olan eril paradigmaları yıkmaya ve kadını özgürleştirme etkilerine sahip bu haritalar, aktivist kadınların mücadele mesajlarını, çizimsel bir retorik çerçevesinde sunarak eleştirel haritacılığın erken örneklerini sunmaktadır. Eleştirel ikna edici haritacılık, insanların görüşünü veya bir konu hakkındaki sonucunu değiştirmek (Tyner 1982), sosyal normları sorgulamak, toplumda eşit yurttaşlar olarak daha geniş sosyal ve politik roller almak, kamusal alanda eşit haklara sahip olmak ve en geniş anlamda toplumsal dönüşümün sağlanmasında önemli etkileri olmaktadır (Finnegan 1999).

Henry Mayer tarafından çizilen ve 1915’te Puck dergisinde yayımlanan “Uyanış” adlı resimsel harita da oy hakkı mücadelesinin hem o tarihe kadar kazanımlarını hem de önündeki hedefleri göstermektedir. Oy hakkını, elinde meşaleyle ışık saçarak kararlı ve hızlı adımlarla yürüyen bir kadın temsil etmektedir. ABD’nin batı kıyılarında oy hakkını elde etmiş eyaletler, beyazla gösterilmiş, oy hakkını temsil eden kadın da kendinden emin adımlar ve özgürlüğün cesaretiyle ışık saçarak bu kazanımı doğu eyaletlerine taşımaktadır. Doğuda, oy hakkını kazanamamış eyaletlerin karanlığı, bir bataklık şeklinde tasvir edilip bu bataklıkta çaresizce çırpınan kadınlar, batıdan gelen ışığa yönelerek kurtuluş için yardım istemektedir. Zıt duyguların gerilimi üzerine kompoze edilmiş bu çizimde, oy hakkını elde eden kadının temsil ettiği özgürlük duygusu, kadının birey olduğunu gösteren cesur tavırla izleyicileri kendine çekmekte ve oldukça ikna edici feminist bir değer üretmektedir.

Aynı zamanda, kadının elini öne uzatma biçimi, Michelangelo’nun “Adem’in Yaratılışı” (The Creation of Adam) eserindeki Tanrı’nın Adem’e dokunma anındaki yaratılış fikrini hatırlatırken “Uyanış” adlı çalışmada da kadının, karanlıktaki kadınlara dokunmak için uzattığı el, kadınlar için yeniden yaradılışı ve uyanışı imlemektedir. Kadın figürü, güç, özgürlük, kararlılık, dirençlilik, umut, diğer kadınları aydınlatma ve onlarla dayanışma gibi duyguları açığa çıkardığı ve izleyicide bu duyguları uyandırdığı için feminist bir kimliğin oluşmasında da etkili olmaktadır. Ek olarak çizimsel bir dille üretilen kadın figürü, kültürel-ekonomik modelin de vurguladığı gibi aktivist halkla ilişkilerde anlamların üretilmesi, müzakere edilmesi ve egemen söylemlere direnme potansiyelini taşımakta ve toplumsal adaletin sağlanması adına bu söylemler, toplumsal değişimi hızlandırabilecek kapsayıcı politikalar üretmektedir.

Resim 4: “Uyanış” , Henry Mayer, 1915, Puck Dergisi.

Edebiyat

Yirminci yüzyılın başlarında ortaya çıkan gazete ve dergi gibi kitle iletişim araçları, Oy Hakkı Hareketi'nin kolektif kimliğini oluşturan temel araçlar haline gelmiş, kadınlar argümanlarını, çok daha geniş kitlelere yayma imkânı bulmuştur. Okuryazarlık oranı yüksek olan Oy Hakkı Hareketi örgütleri, kendi gazetelerini basmaya başlamış, NAWSA, adı daha sonra "Kadın Yurttaş" olan "Kadının Günlüğü" gazetesini, NWP ise 1913'te "Oy Hakkı Savunucusu" gazetesini, haftalık süreli yayın olarak çıkarmıştır.

Resim 5: "Oy Hakkı Savunucusu" gazetesi, 23 Haziran 1917 tarihli sayısı

"Oy Hakkı Savunucusu" ve "Kadın Yurttaş" gazeteleri, Oy Hakkı Hareketi'nin argümanlarını halkın anlayabileceği şekilde tartışarak kamuya paylaşmıştır. Bu yayınlar, oy hakkı savunucularının yarattığı yeni kimliği güçlendirmeye çalışırken aynı zamanda mücadele taktikleri hakkında halkı bilgilendirmiştir (Scarborough 2015). "Oy Hakkı Savunucusu" (The Suffragist), 1913'te, Paul ve Burns tarafından kurulan, 1916'da NWP olarak değişen CUWS'un siyasi haberlerini yapmak ve oy hakkı mücadelesinde halkın desteğini toplamak için çıkarılan haftalık bir gazetedir. Gazetede, çok sayıda bilgilendirici makalenin yanı sıra, Nina Allender'in çizdiği siyasi karikatürlerle feminist argümanlara görsellik kazandırılmaktadır (National Museum of American History).

23 Haziran 1917'de yayımlanan "Oy Hakkı Savunucusu", "Cepheden Haberler" alt başlığıyla çıkmıştır. Cepheyle kastedilen 10 Ocak 1917'de Beyaz Saray önünde başlatılan günlük nöbet tutma eylemidir. Gazetinin kapağında, Allender'in çizdiği dövizlerdeki yazılardan da anlaşıldığı gibi kadınlar, başkana seslenmekte, özgürlük ve demokrasi talep etmektedir. Bu sayıda, nöbet tutma eylemiyle ilgili son gelişmeler haber yazısı, eyleme dair tartışmalar da farklı düşünce yazısı formlarında yazılmıştır. 1913-1919 yılları arasında, haftalık olarak çıkan gazete, Oy Hakkı Hareketi'ne dair birçok haber yazısı, deneme, makale ve şiir gibi edebi türe yer vermiştir.

NAWSA'nın haftalık yayın organı "Kadının Günlüğü" gazetesinin 27 Eylül 1913 tarihli sayısında, C. Merrill, Ohio'da yaşayan kadınlara, oy hakkı fuarlarına turta yapıp getirmeleri için bir şiirle seslenmektedir:

Bol Miktarda Lezzetli Oy Hakkı Turtası

Evin, kadının dünyası olduğu söyleniyor.

Bu, oy hakkı mücadelesi veren kadınlar için açıktır.

Bu yüzden bunu kanıtlamak için herkes,
 Oy hakkı fuarına bir pasta veya bir kek.
 Salata, sandviç veya tart yapıp getirsin.
 Birkaç destekçi kazanmak ve
 Mutfak becerimizi göstermek için.
 Jel, reçel, turşu da olabilir,
 Hem belki...
 Kavonozları, mavi kurdelelerle de süslersiniz.³

Bu şiirin yazılış amacı, oy hakkı fuarına hem ekonomik destek sağlamak hem de bu fuarda mücadeleyi anlatarak destekçi kazanmak için kadınların, lezzetli yiyecekler getirmesini sağlamaktır. Oy hakkı mücadelesinin muhafazakar kanadını temsil eden NAWSA'nın gazetesinde yayımlanan bu şiirde, kadının geleneksel rollerine dair geleneksel bakış açısının aynen korunduğunu, ataerkil söylemin "Kadının dünyası evidir." savını kabul ettiklerini hatta bunu kanıtlamak için kadınları, lezzetli turtalar yapmak için mutfığa davet ettiğini görüyoruz.

Diğer yandan ise aktivist kadınlar, geleneksel yemek tarifleriyle yazma becerilerini birleştirerek sahte tarifler yazmış ve binlerce mutfığa girerek kadınları değiştirmeye çalışmıştır. Oy Hakkı Hareketi, ilk yemek kitabını, 1880'lerde yayımlamış, bu yemek kitaplarında, normal tariflerin yanında sahte yemek tarifi formları kullanılarak politik meseleler ele alınmış, geleneksel yaşam içinde eve hapsedilmiş kadınların yaşamlarına, bu yemek kitaplarıyla girilebilmiş ve kadınların politik yaşama farklı bir çerçeveden bakabilmesi sağlanmıştır. Jessica Derleth'e (2019) göre yemek kitaplarının içine yerleştirilen sahte yemek tarifleri, politik katılım için bir metafor olarak kullanılmış ve bu sahte tarifler, siyasi meseleler üzerine mizah ve hicvin yapıldığı araçlar olmuştur. Oy hakkı aktivistlerinin zekice hicivli, sloganlı ve incelikli politik metinler olarak tasarladığı bu tarifler, feminist mücadeleyi, yemek tarifleriyle geniş kitlelere yaymış ve oy hakkı mücadelesi üzerine tartışma ortamı yaratmıştır. "Bir Oy Hakkı Aktivistinin Şüpheli Kocası İçin Pasta" adlı sahte tarif, oy hakkı mücadelesinin değerlerinin hicivle anlatıldığı nadide örneklerden birini sunmuştur:

250g insan yaşamına saygı,
 250g empati,
 250g toplumsal sorunların çözümü için strateji

(Kaymak tabakayı, kadife eldivenle dikkatli bir şekilde karıştırın çünkü özensiz davranılırsa bu kaymak tabaka hemen bozulur.)

Bu tarif için altı neden: Savaş, kölelik düzeni, çocuk işçiliği, fuhuş, sağlıksız sular, hileli gıdalar (Kleber 2008).

Oy hakkı mücadelesine destek verme konusunda şüpheli davranan kocalar için yazılan bu sahte tarif, kadınların erkeklere göre ahlaki açıdan daha üstün olduğu kabulü üzerine kurulmaktadır. Barış, empati, insan yaşamına saygı ve dürüstlük, Oy Hakkı Hareketi'nin sahip çıktığı değerlerken kölelik, çocuk işçiliği ve fuhuş, eril iktidarın çözemediği sorunlar olarak imlenmekte ve bu sorunların kadınlar tarafından ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Aynı zamanda bu tarifte, "kaymak tabaka"yla egemen eril tabaka kastedilmekte ve bu tabakanın kırılmasına özen gösterilmesi hicivli bir dille salık verilmektedir. Feminist mesajların, tariflere gömülmesiyle oluşturulan sahte tariflerden bir diğeri de:

Kızlık Zarı Ekmeği

Mutlu bir aile için kadınsı sevgi ve özen sanatı:

1kg yillanmış gerçek aşk,
 500g sağduyu,
 250g cömertlik,
 900g tolerans,
 750g merhamet,
 1 avuç mizah,
 Yılın 365 günü afiyetle yenir! (Kleber 2008).

Bu tarifte de ataerkil toplumlarda, kadınların evlilik öncesi yaşadığı cinsel deneyimin kabul görmemesi ve kadının bekaretinin simgesi olarak önemsenen kızlık zarına yüklenen eril anlam eleştirilmekte, mutlu bir evliliğin formülünün kızlık zarı değil; sevgi, özen, sağduyu, merhamet ve cömertlik gibi değerler olduğu vurgulanmaktadır.

Dolayısıyla Oy Hakkı Hareketi, kullandığı mor halkla ilişkiler faaliyetleriyle kültürel-ekonomik modelin de savunduğu gibi çok farklı formlarda, çok yönlü anlamlar üretip değişim potansiyelini güçlendiren kimlikler ve alanlar üreterek hâkim ideolojinin hiyerarşik yapılanmasını yıkabileceğini ve yerine daha adil toplumsal bir düzen kurabileceğini göstermektedir.

Sonuç

Kültürel-ekonomik modelin belirttiği gibi öznelerin, anlam veya söylem üretirken kullanabileceği fotoğraf, resim, ses, müzik, çizim hatta obje gibi farklı dil formlarının, Oy Hakkı Hareketi'nin mor halkla ilişkiler faaliyetlerinde kullandığını görmekteyiz. Oy Hakkı Hareketi'nde performatif gösteriler, teatrallik, alegorik görsel tablo oluşturma, müzik ve edebiyat gibi güzel sanat dalları, mücadelenin farklı stratejilerini uygulamak için kullanılmaktadır. Kadınların bu performansları, toplum sözleşmesi kuramlarının çizdiği sınırları aşarak kadınların kamusal alandaki rollerinin yeni tanımlarını müzakere etmekte ve yeni kadın kimliğinin inşası, feminist anlam üretimi ve sanatın keşiştiği noktada bilinçli olarak konumlandırılmaktadır. Moore'a (2004) göre performatif gösteriler, kadın haklarını elde etmeye yönelik sosyal reform talebini, demokratik işbirliğiyle değişime olan iyimser inancı ve ilerici bir çağı karakterize eden sivil idealizmin yükselen retorikini yansıtmakta, yurttaşlık, demokrasi ve milliyetçilik gibi soyut kavramları, estetikleştirilmiş ritüellerle somutlaştırmaktadır.

Güzel sanatların farklı dalları, aktivist kadınların yaratıcılık ve zekasının ışığında, mücadeleyi hem fikirselleştiren hem estetik olarak geniş kitlelere yayma imkânı sağlamış, kadınların sanatsal formdaki kolektif eylemleri, toplumsal ve politik yapının ataerkil yönünün değişmesinde katalizör görevi görmüştür. Stratejik politik özneler olarak kadınların, siyasi, kültürel, sanatsal ve teknolojik olanakları hızlıca benimsemesi ve bu olanakları, halkla ilişkiler faaliyetlerini geliştirecek ve feminist harekete ivme kazandıracak şekilde kullanması, mücadelenin güçlenmesini sağlamıştır.

Kadınların sanatsal performansları, yeni feminist bir kimlik ve toplumsal hareket çerçevesi çizmiş, sanatsal türler, mesajları, daha önce denenmemiş yollarla yaymaya yardımcı olmuş ve kadınlar, anlamları, iletişimde farklı şekilde kurmaya izin veren benzersiz örnekler sunmuştur. Böylece görsel, işitsel ve anlatsal türlerin olanakları, toplumsal değişim için radikal düşüncelerin, kamuoyunun düşüncesiyle uyumlanmasına yardımcı olmuş ve sanatsal türlerin sağladığı yaygın işlevlerden yararlanan Oy Hakkı Hareketi, toplum içinde ve iktidarda, egemen yapılarla meydan okumuştur.

Feminist politikanın stratejilerine uygun halkla ilişkiler faaliyetleri yürüten aktivist kadınlar, modern yaşamın entelektüel duyuş biçimi olan sanatsal bilgi ve becerileri, feminist bir kimlik, feminist kolektif kimlik, kolektif eylem ve feminist değerler oluşturmak için kullanmıştır. Kadınların kullandığı mor halkla ilişkiler faaliyetleri, eril egemen zihniyetin oluşturduğu statükonun karşısında durabilmenin retorikliği, egemen ilişki ağlarının altında ezilen mağdur kadınların sesi, toplumsal değişimin ivme kazanmasının olanağı ve devrimci bir iletişimin pratiği olmuştur.

Dolayısıyla bu çalışmanın da özgünlüğünü oluşturan "mor halkla ilişkiler" kavramsallaştırmasıyla vurgulanmak istenen, toplumsal değişim ve direniş noktaları oluşturmak için öznenin, dinamik ve akışkan bir yapı içinde yarattığı yeni kimliklerle statükocu kısıtlamalara alternatif anlamlar yaratabildiği, bu anlam setleriyle statükoya meydan okuyabildiği, kadınları, egemen eril anlatılara eklenmiş pasif bireyler olarak değil; anlamı oluşturan aktif özneler olarak düşünmek gerektiği ve böylece yeni anlamlarla donanmış feminist öznenin, toplumsal değişim için halkla ilişkiler faaliyetlerini kullanıp direniş yaratarak kazanım elde edebildiğidir. Bu yüzden de "mor halkla ilişkiler" kavramı, feminist mücadelenin kazanımlarına giden iletişimsel patikayı imlemekte ve halkla ilişkiler literatüründe Mohan Dutta'nın "Halkla ilişkiler literatüründe aktivistlerin sesi nerede?" sorusuna cevap verip halkla ilişkiler literatüründe "aktivist halkla ilişkiler" ve "feminist halkla ilişkiler"e alan açarak literatüre katkıda bulunmak için kullanılmaktadır.

¹Özel, A.P. (2015). “Çevresel Aktivizm, Halkla İlişkiler ve Yeşil Aklama Üzerine Kurumsal Bir Bakış” makalesinde, kurumsal çevreci bir halkla ilişkiler anlayışını temsil etmek için kullandığı “Yeşil Halkla İlişkiler” kavramından esinlenilerek bu makalede, feminist aktivist örgütlerin kullandığı halkla ilişkiler faaliyetleri, “Mor Halkla İlişkiler” olarak kavramsallaştırılmaktadır.

²Marksist-post-kolonyal Mohan Dutta'nın sorusudur.

³“Kadının Günlüğü” (The Woman's journal) gazetesinin Eylül 1913 tarihli sayısına, Harvard Üniversitesi Kütüphanesi'nin dijital arşivinden ulaşılmış ve şiir tarafımdan çevrilmiştir. [https://iif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:53708534\\$313i](https://iif.lib.harvard.edu/manifests/view/drs:53708534$313i) Erişim Tarihi: 28 Mart 2021.

Resim 1: <https://www.loc.gov/item/mnwp000279> Erişim Tarihi: 15 Eylül 2020

Resim 2: <https://scalar.usc.edu/works/suffrage-on-display/the-allegory> Erişim Tarihi: 25 Mart 2021

Resim 3: <https://www.nycourts.gov/history/legal-history-new-york/history-new-york-courthouses-lady-justice-b.html> Erişim Tarihi: 23 Ekim 2020

Resim 4: <https://digital.library.cornell.edu/catalog/ss:8245859> Erişim Tarihi: 10 Kasım 2020

Resim 5: https://www.si.edu/object/suffragist-june-23-1917%3Aanmah_1142380 Erişim Tarihi: 25 Mart 2021

Kaynakça

Acosta-Alzuru, Carolina. “I’m Not a Feminist...” *Critical Studies in Media Communication*, no.20 (2003): 269-294.

Baltz, Trudy. “Pageantry and Mural Painting,” *Winterthur Portfolio* 15, no.3 (1980): 211-228.

Botan, Carl ve Maureen Taylor. “Public Relations,” *Journal of Communication*, no. 54 (2004): 645–661.

Brandes, Roslyn. *Let Us Sing As We Go* (University of Maryland, 2016).

Buzzanell, Patrice. “Preface,” *Communicating for Social Impact* (NJ: Hampton Press, 2009).

Ciszek, Erica. *Identity, Culture, and Articulation* (University of Oregon, 2014).

Coombs, Timothy ve Sherry Holladay. “Fringe Public Relations,” *Public Relations Review*, no. 38 (2012): 880–887.

Crew, Danny. *Suffragist Sheet Music 1795-1921* (NC: McFarland, 2002).

Curtin, Patricia ve Kenn Gaither. “Privileging Identity, Difference, and Power,” *Journal of Public Relations Research*, no. 17 (2005): 91-115.

Curtin, Patricia ve Kenn Gaither. *International Public Relations* (Thousand Oaks, CA: Sage, 2007).

Cutlip, Scott. *The Unseen Power* (NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1994).

Çaha, Ömer. “Feminizm ve Sivil Toplum,” *Birikim* (1994): 79-88.

Dando, Christina. “The Map Proves It,” *Cartographica* 45, no.4 (2010): 221-240.

DeLuca, Kevin. “Articulation Theory,” *Philosophy and Rhetoric* 32, no. 4 (1999): 334-348.

Derleth, Jessica. *Silence Forever the Slander* (Binghamton University of New York, 2019).

Doğan, Cevdet. “Yeni Sosyal Hareketler Ekseninde Feminizme Bakış,” *Sosyoloji Notları*, no. 4 (2008): 29-35.

Donovan, Josephine. *Feminist Teori* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014).

du Gay, Paul et. al. *Doing Cultural Studies* (London: Sage, 1997).

Dutta, Mohan. “On Spivak,” *Public Relations and Social Theory*, ed. O. Ihlen, B. van Ruler ve M. Fredriksson (New York: Routledge, 2009).

Edwards, Lee. “Symbolic Power and Public Relations Practice,” *Journal of Public Relations Research*, no.21 (2009): 251–272.

- Edwards, Lee. "Defining the 'Object' of Public Relations Research," *Public Relations Inquiry*, no.1 (2012): 7–30.
- Finnegan, Margaret. *Selling Suffrage* (NY: Columbia University Press, 1999).
- Gross, Elizabeth. "Philosophy, Subjectivity and the Body," *Feminist Challenges*, ed. Carole Pateman and Elizabeth Gross (Boston : Northeastern University Press, 1987).
- Grunig, Larissa. "How Public Relations/Communication Departments Should Adapt to the Structure and Environment of an Organization," *Excellence in Public Relations and Communication Management*, ed. James Grunig (NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1992).
- Holtzhausen, Derina. "Postmodern Values in Public Relations," *Journal of Public Relations Research*, no.12 (2000): 93–114.
- Hunt, Scott ve Robert Benford "Collective Identity, Solidarity, and Commitment," *The Blackwell companion to social movements* (Malden: Blackwell Publishing Ltd., 2004).
- Jung, Julie. "Textual Mainstreaming and Rhetorics of Accommodation," *Rhetoric Review* 26, no. 2 (2007): 160-78.
- Kleber, L.O. *The Suffrage Cookbook* (Pittsburgh, 2008).
- L'Etang, Jacquie. "Radical PR," *Ethical Space* 6, no.2 (2009): 13-18.
- Library of Congress, "*Tactics and Techniques of the National Woman's Party Suffrage Campaign*," <https://www.loc.gov/static/collections/women-of-protest/images/tactics.pdf> Erişim Tarihi: 13 Haziran 2020.
- McCammon, Holly. "Out of the Parlors and into the Streets," *Social Forces* 81, no.3 (2003): 787-818.
- McHugh, Maureen. "Feminist Qualitative Research," *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, ed. Patricia Leavy (New York: Oxford University, 2020).
- McKee, Alan. *Textual Analysis a Beginner's Guide* (University of Queensland, Australia, 2003)
- McLafferty, Sara. "Women and GIS," *Cartographica* 40, no.4 (2005): 37–45.
- Mengü, Seda. *Halkla İlişkiler Bir Kültür Politikası* (İstanbul: Eğitim Yayınları, 2012).
- Merril, C. "Plenty of the Good Suffrage Pies," *The Woman's Journal*, no.27 (September 1913): 313.
- Moore, Sarah. "Making a Spectacle of Suffrage," *The Journal of American Culture* 20, no.1 (2004):89.
- Motion, Judy ve Kay Weaver. "A Discourse Perspective for Critical Public Relations Research," *Journal of Public Relations Research* 17, no.1 (2005): 49–67.
- National Museum of American History. *The Suffragist*, https://www.si.edu/object/suffragist-june-23-1917%3Anmah_1142380 Erişim Tarihi: 25 Mart 2021
- O'Sullivan, Tim. "Functionalism/Structural Functionalism," *Key Concepts in Communication and Cultural Studies* (Routledge, 1994).
- Plows, Alex. "Strategies and Tactics in Social Movements," *Encyclopedia of Activism and Social Justice*, ed. Gary Anderson and Kathryn Herr, vol. 3 (SAGE Reference, 2007).
- Polletta, Francesca ve James Jasper. "Collective Identity and Social Movements," *Annual Review of Sociology*, no.27 (2001): 283–305.
- Rabinovitch-Fox, Einav. *This is What a Feminist Looks Like* (New York University, 2014).
- Scarborough, Emily. *Fine Dignity, Picturesque Beauty, and Serious Purpose* (Eastern Illinois University, 2015).

Stanton, Elizabet, Susan Anthony ve Matilda Joslyn Gage. *History of Woman Suffrage 1876-1885*, vol.3. (Rochester, N.Y., 2010).

Taş, Gün. "Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme," *Akademik Hassasiyetler* 3, no.5 (2016): 163-175.

The Mudcat Cafe, *Lyrics & Knowledge* [https://mudcat.org/@displaysong.cfm?](https://mudcat.org/@displaysong.cfm?SongID=3564,3564,3564,3564,3564,3564,3564&SongID=3564,3564,3564,3564,3564,3564,3564)

[SongID=3564,3564,3564,3564,3564,3564,3564&SongID=3564,3564,3564,3564,3564,3564,3564](https://mudcat.org/@displaysong.cfm?SongID=3564,3564,3564,3564,3564,3564,3564&SongID=3564,3564,3564,3564,3564,3564,3564) Erişim Tarihi: 22 Mart 2021

Tuncer, Ash. "Postmodernizm Ardaında Halkla İlişkilerin Aktivist Rolüne Yönelik Bir Arayış," *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 10, no. 17 (2019): 973-1001.

Tyner, Judith. "Persuasive Cartography," *Journal of Geography* 81, no.4 (1982):140-144.

Willig, Carla. "Interpretation in Qualitative Research," *The Sage Handbook of Qualitative Research in Psychology*, ed. Carla Willig and Stainton Rogers (London, England: Sage, 2017).

Wolff, Francie. *Give the Ballot to the Mothers* (Springfield, MO: Delinger's, 1998).

Woodward, Kathryn (ed.). *Identity and Difference* (London: Sage, 1997).